

Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Шуставецька Г. М.

студентка VI курсу Педагогічного інституту

Музика О. О. канд.психол.н., доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

Стаття присвячена проблемі розвитку мотивації навчальної діяльності молодших школярів упродовж першого року шкільного навчання. Розглянуто мотиви як провідні чинники регуляції навчальної діяльності молодих школярів. За результатами проведеного емпіричного дослідження описано тенденції розвитку шкільної мотивації першокласників. Подано результати аналізу показників рівня розвитку мотивів учіння першокласників упродовж навчального року. Показано позитивні зміни у динаміці навчальної мотивації першокласників.

Ключові слова: мотивація, навчальна мотивація, мотив, учіння, молодший школяр.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF MOTIVATION DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF FIRST GRADERS

Shystavetska H. M.

Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine.

*Muzyka O.O. – Candidate of Psychology, Associate Professor
of Pedagogy and Psychology Chair Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine*

This article is devoted to the problem of motivation development of educational activity of primary school children for in the first year of study. The article deals motives as a leading factors regulating of educational activity of primary school children. According to the empirical research described trends of motivation development of first graders. The results of the analysis of indicators of motive learning first-graders during the school year.

Key words: motivation, motivation of educational activity, motive, learning, younger student.

Зміна освітніх пріоритетів, що спостерігається останніми роками, виводить на перший план суб'єкт-суб'єктну модель взаємодії вчителя з учнем, а, отже, й готовність школяра брати активну участь в освоєнні навчальної діяльності, його бажання та уміння вчитися, розвиток внутрішніх мотивів учіння.

Саме у молодшому шкільному віці поступово формується особистісне ставлення до навчання, на що особливу увагу звертають М. І. Алексєєва, Л. І. Божович, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, Г. С. Костюк, О. В. Скрипченко та ін. Важливо з перших днів шкільногонавчання підтримувати й розвивати мотиви учіння, пов'язані зі змістом навчальної діяльності та процесом її виконання.

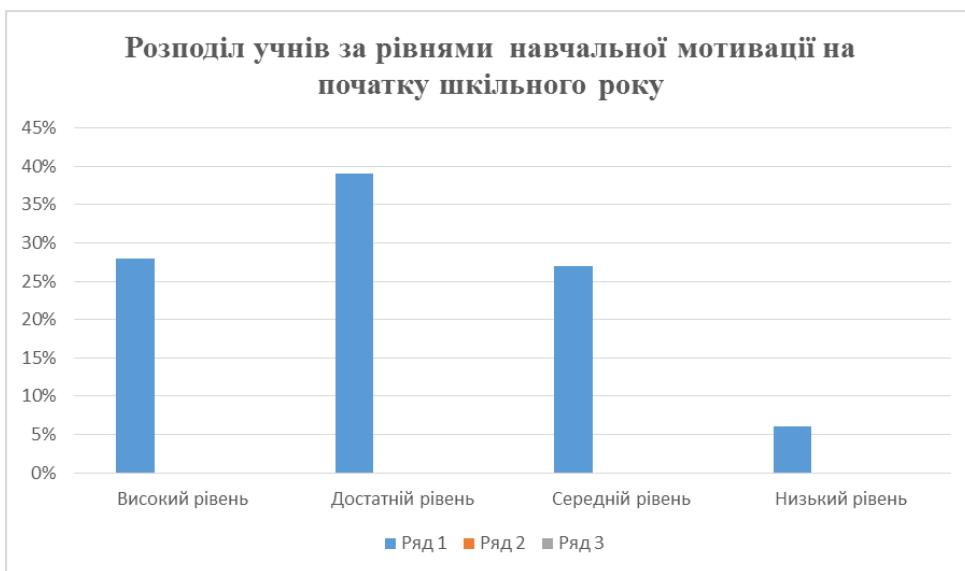
Мотиваційному аспекту навчання традиційно приділяється значна увага в психологічній літературі (М. І. Алексєєва, Л. І. Божович, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн та ін.). Питання структури та розвитку мотивації особистості, природи її мотивів розглядаються в дослідженнях В. Г. Асеєва, В. І. Ковальова, М. В. Матюхіної, О. О. Музики, А. Б. Орлова, П. М. Якобсона та інших. Проблеми формування мотивів навчання у шкільному віці аналізуються у працях А. К. Маркової. Про особливості мотивації в контексті навчальної діяльності авторка пише: «Ми підходимо до мотивації як до одного з новоутворень психічного розвитку школярів, що виникає в ході здійснення учнями активної навчальної діяльності» [3, с. 65].

Мотивація – це один із найважливіших факторів поряд зі здібностями, знаннями, навичками, який забезпечує успіх у діяльності. У педагогічному словнику зазначається: «Навчальна мотивація – це «загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти» [6, с. 154]. Успішність

учіннєвої діяльності значою мірою залежить від основних мотивів суб'єкта учіння [5]. Найбільш значущою для освоєння навчальної діяльності й розвитку учнів у ній є мотивація, в основі якої лежать пізнавальні інтереси та інтелектуальні почуття [1; 2; 4].

З метою дослідження розвитку навчальної мотивації молодших школярів нами було проведено емпіричне дослідження впродовж навчального року (з вересня 2015 по квітень 2016 року). У ньому брали участь 18 першокласників ЗОШ I ступеня № 310 «Творчість» м. Києва. Основними методами дослідження були спостереження, бесіда та опитування. Опитування проводилося за методикою Н.Г. Лусканової, що призначена для визначення рівня шкільної мотивації.

За результатами опитування учнів було розподілено за чотирма рівнями розвитку навчальної мотивації: високий, достатній, середній та низький.

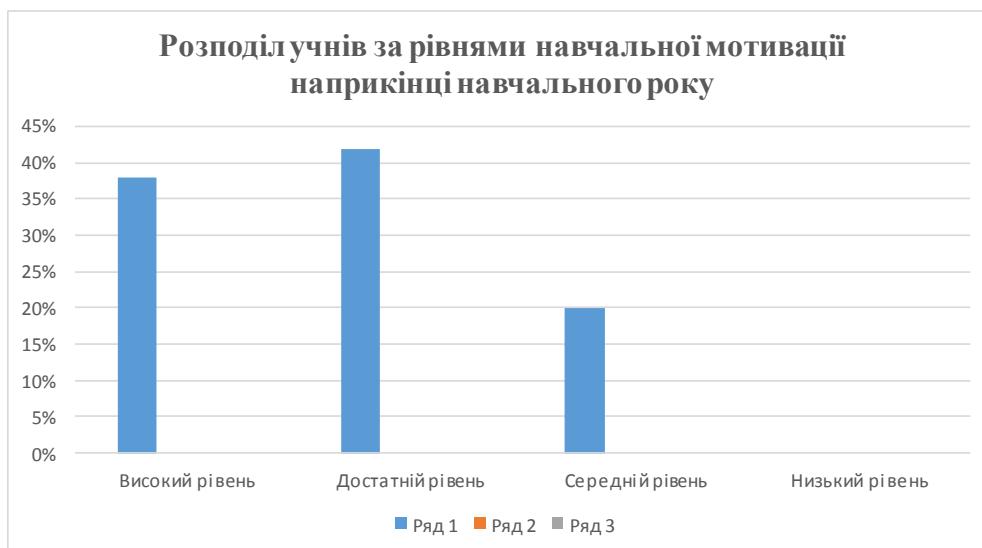

На початку шкільного навчання було визначено, що у 28% учнів високий рівень шкільної мотивації. Ці діти відзначалися високою навчальною активністю, розвиненими пізнавальними мотивами. Вони виконували всі вказівки вчителя, сумлінно та відповідально ставилися до учіннєвої діяльності. 39% учнів мали достатній рівень, що свідчить про загальну вмотивованість учнів. Ці учні добре справлялися з навчальною діяльністю, прагнули ходити до школи. 27% першокласників мали середній

рівень розвитку шкільної мотивації. У таких дітей на перший план вийшли соціальні мотиви (прагнення отримати схвалення від вчителя та батьків, бажання отримати позитивну оцінку). Таким школярам подобається ходити до школи тому, що їх приваблює гарне шкільне приладдя. У 6% школярів відзначався низький рівень шкільної мотивації. Школу ці діти відвідують неохоче, відчувають серйозні труднощі в навчальній діяльності та в спілкуванні з однокласниками.

Спостереження й бесіди з учнями засвідчили загальне позитивне ставлення першокласників до школи, їхню допитливість, розумову активність, безпосередність, відкритість. Водночас були виявлені такі ознаки нерозвиненості мотивації учіння як ситуативність, нестійкість вольових зусиль, слабка усвідомленість учнями своїх можливостей задоволення пізнавальних потреб.

Результати повторного дослідження наприкінці навчального року показали позитивні зміни у динаміці навчальної мотивації першокласників. Виявлені тенденції до підвищення рівня мотивації. Так, високий рівень розвитку навчальної мотивації мають 38 % дітей, достатній – 42%, середній – 20%, низький – 0%.

Результати аналізу свідчать про те, що в учнів упродовж навчального року відбулися позитивні зрушенні у розвитку навчальної мотивації.

Збільшилася кількість учнів із високим рівнем (на 10%); з достатнім (на 3%). Кількість учнів із середнім рівнем зменшилася (на 7%). Учнів із низьким рівнем навчальної мотивації наприкінці першого класу немає.

Таким чином, за результатами дослідження можна констатувати підвищення рівня навчальної мотивації першокласників упродовж навчального року. Система занять, побудована вчителем, сприяла процесам адаптації дітей до шкільного навчання та виникненню інтересу як до навчальної діяльності, так і до її результатів. Очевидною є важливість і необхідність розвитку мотиваційної сфери учнів, яка визначатиме характер учіння та динаміку розумового розвитку. Завдяки мотивації педагогічні цілі швидше перетворюватимуться на цілі самих учнів, а усвідомлення значущості учіння сприятиме особистісному зростанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва М. І. Мотиви навчання учнів / М. І. Алексєєва. – К.: Рад. шк., 1974. – 120 с.
2. Божович Л. И. Проблемы развития мотивационной сферы ребенка Изучение мотивации поведения детей и подростков / Под ред. Л. И. Божович, Л. В. Благонадежиной. – М.: Просвещение, 1972. – 744 с.
3. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1983. – 96 с.
4. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников / М. В. Матюхина. – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
5. Музика О.О. Діагностика мотиваційних стратегій учової діяльності / Олена Музика // Психологічне діагностування в роботі практичного психолога: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 20 лютого 2013 р.) – Умань: Візаві, 2013. – С. 109-111.
6. Український педагогічний словник / Уклад. С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.